

The Office Of The Principal and Vice - Chancellor

**MOPROFESARA MANDLA MAKHANYA, MOSUWEHLOHO LE
MOTLATSА-MOKHANSELIRI**

UNIVESITHI YA AFRIKA BORWA

LE A AMOHELWA: KHONFERENSE YA THUTO E

BULEHILENG YA 2018

UNISA, MUCKLENEUK CAMPUS

5 – 7 LWETSE 2018

- Badulasetulo mmoho pulong ya kopano ena:
  - MoProfesara Mpine Makoe, Molaodi wa institjhuti ya Thuto e bulehileng ya ngollano (IODL) le Mopresidente wa DEASA
  - MoProfesara Daniella Coetzee, MoPresidente wa NADEOSA le Mosuwehloho wa Khemphase ya Borwa ya Univesithi ya Foreisteta
- Mohlomphehi Motlatsa-Letona Buti Manamela, Motlatsa-Letona la Thuto e Phahameng le Kwetliso, Afrika Borwa
  - MoProfesara Asha Kanwar, Mohlanka e moholo wa phethahatso wa thuto wa Commonwealth

- Dini ya Fakhalthi ya Thuto Univesithing ya Pretoriua: MoProfesara Sehoole
- Sebui sa rona sa letsatsi, MoProfesara Michael Moore
- Bolaodi ba Phethahatso ba UNISA
- Basebetsimmoho ba hlomphehileng ho tswa mekgatlong le diinstitjhusheneng tseo re sebetsang mmoho le tsona: NADEOSA, DEASA le Univesithi ya Pretoria
- Diinstitjhushene tseo re sebetsang mmoho le tsona Afrika Borwa le tse karolong e ka borwa ya Afrika
- Metswalle le basebetsimmoho khontinenteng ka bophara le naheng tse hole
- Basebetsi ba Unisa
- Ba bohlokwa ka ho fetisisa – baithuti ba rona ba tlileng ho ba mmoho le rona

Ditumediso tse mofuthu ho lona kaofela. Ke kamohelo e mofuthu ho lona kaofela. Ha ke kgone ho le bolella kamoo ke thabileng ka teng ho bona kemedi e tsotegang ya khonthinente ya rona ya diinstitjhushene tsa ODeL, diinstitjhute, mafapha le dikolo khonferenseng ena e kopanetsweng e hlophisitsweng mmoho le rona ke **National Association of Distance Education Organizations of South Africa (NADEOSA)**, Distance Education Association of Southern Africa

(DEASA), baahisane ba rona, Univesithi ya Pretoria – le Univesithi ya Afrika Borwa. Basebetsimmoho, re thabile haholo ho tshwara ketsahalo ena.

Ha ke sheba lenanetsamaiso, ke bona baemedi ho tswa (ho latela kgetho kapa boemo):

- Univesithing ya Lusaka, Zambia, Institjhuti ya Virtual le Thuto ya Ngollano e Hole – DMI Univesithing ya St Eugene, Zambia, Kholejeng ya Thuto ya Mufulira e amanang le Univesithi ya Zambia, TEVETA Zambia, Univesithi ya Nkwame Nkrumah, Kabwe, Zambia - *mwauka bwanji*
- Univesithi e Bulehileng ya Zimbabwe, Univesithi ya Naha e Midlands, Zimbabwe, Univesithi ya Theknoloji ya Chinhoyi, Zimbabwe, Kholoje ya Botitjhere ya Seke, Zimbabwe - *mangwanani akanaka*
- Univesithi ya Pretoria – *goeie more/ good morning/dumelang*
- Univesithi ya Katolike ya Mozambique, le Univesithi e Kgolo ya Thuto ya Ngollano e Hole (Instituto Superior de Ciências e Educação a Distância), Moçambique – *Bom dia*
- Univesithi ya Afrika Borwa
- Univesithi ya Namibia, Kholeje ya Naha ya Thuto e Bulehileng (NAMCOL) le Univesithi ya Namibia ya Saense le Theknoloji - *guten tag/wa lalapo*
- Univesithi e Bulehileng ya Botswana - *dumelang*

- Univesithi ya Swaziland, mmoho le Institjhuti ya Ngollano e Hole - *kusile sihlobo sami*
- the National University of Lesotho and Institute of Extra-Mural Studies (IEMS) at the National University of Lesotho - *lumelang*
- Kholeje ya Thuto ya Lesotho
- Univesithi ya Naha ya Ngollano e Bulehileng ya (NOUN), Univesithi ya Ignatius Ajuru, Port Hacourt, le Lefapha la Thuto ya Batho ba Baholo, Univesithi ya Ibadan, Univesithi ya Naha, Oye-Ekiti - *good morning/ekaaro/ekuojomo/ina kwana/ibolachi*
- Univesithi ya Foreisetata – *khotsong/goeie more/dumelang*
- Khansele ya Afrika ya Thuto ya Ngollano, e emetsweng ke
  - Prof Abdelraouf A Elbadawi – Motlatsa-Mokanseliri wa Univesithi ya Ngollano ya Sudan le moPresidente ACDE - *sabah al khair*
  - MoProfesara Elifas Bisanda – Motlatsa-Mokanseliri wa Univesithi ya Ngollano ya Tanzania - *jambo*
  - Ngaka Daniel Tau – Motlatsa-Mokanseliri wa Univesithi ya Ngollano ya Botswana
  - MoProfesara Father Alberto Ferreira – Motlatsa-Mokanseliri wa Univesithi ya Katolike – Mozambique
- Akademi ya IQ – *good morning*
- Univesithi ya Kabianga, Kenya - *habari za asubuhi*
- Unisa – Lekala la Ethiopia - *inidemini āderiki*
- SAIDE
- Univesithi ya Malawi (the Polytechnic) Sekolo sa Dithuto tsa

Mahlasedi - *tazukca bwino* (e qapodiswang e le dazuka)

- Sekolo sa Kwebo sa Regenesys

Le a dumediswa kofela

Ke nahana hore le tla dumellana le nna, bomme le bontate, hore re ikotla sefuba! Ha e ba re ne re batla bopaki ba bohlokwa bo ntseng bo eketseha ba ODeL seterekeng sa rona le khonthinenteng ya rona, e teng hona mona, hona jwale, mme ke ne nka thaba haholwanyane.

Thuto ya ngollano ke ntho e holang empa e utlwisiseha ka mokgwa o mong ke ditsebi tsa ODeL, ka bobedi setjhabeng le poraefeteng, ho itshetlehile ka maemo a bona le ditlhoko tsa bona. Leha ho le jwalo, ka tlwaelo, ho amohelwa ha thuto e bulehileng, ho kgothalletsa tokisetso e feteletseng le tshebediso e kgolo ya disebediswa tse rutang le tsa thuto tse kang dibuka tse bulehileng le mehlodi e meng ya thuto e bulehileng ho fana ka ODEL

Ke taba ya bohlokwa le ha ho le jwalo hore ka hara ditsebi tsa ODeL ho sa na le pherekano, kutlwano le ho se utlwane hodima ODEL mmoho le dikamano tsa yona le thuto e bulehileng le mehlodi ya thuto e bulehileng ka ho qolleha. Sena ha se a etsetsa mang kapa mang monyetla, mme ha motho a ka eketsa ka ho kenya bafani ba tswala ka hare, re ka fumana setshwantsho se fifetseng haholo.

Eka sena ke tshomo ho nna, mme ho tea mohlala, ke dithuto tse kae tsa thuto e bulehileng kapa MOOCs, tseo e leng disebediswa bakeng sa kgonahalo ya phano ya ODEL ya ditjeho tse tlase tse ka hlahisang palo e kgolo ya baithuti eo e neng e ka be e amantswe le ODEL eo e leng sesebediswa sa ho fetofetoha ha maemo le ho fana ka tjhelete e ngata haholo ya ODeL ho ba bangata palo ya baithuti, e ka be e bile lekana le bakeng sa ODeL *ka boyona*. Mohlomong ke se kene haholo ditabeng tsena hobane di tla tshohlwa ke dibui sebokeng sena. Ka lebaka leo ke tshepo ya ka e tiileng ya hore seboka sena se tla tlatsetsa ho ananeleng ho feta tekano ya thuto e bulehileng le kopo ya yona ho latela maemo a rona a ODeL.

Afrika e ka Borwa, thuto e bulehileng e eketsehile haholo dilemong tse leshome tse fetileng, le diinstitutjhushene tse tlwaelehileng tse fanang ka thuto ya sefahleho-sefahlehong di hlahisa thuto ya ngollano mmoho le thuto e kopanetsweng. Le ha ho le jwalo, phephetso e nnile ya eba kutlwisiso e fokolang ya mekgwa ena ya phano ke bongata ba barupelli diinstitutjhusheneng tsa rona, e leng se entseng hore ho be le ho se utlwane mabapi le tshebediso ya mokgwa o mong o fapaneng le ODEL hore o ka kengwa tshehetsong; ho amohelwa kapa ho kenngwa ha theknoloji ya *hyped-up* ka dinako tse ding e sa amoheleheng; ho hloka kananelo bakeng sa leano la ODeL le lefatsheng ka bophara le naheng yohle; ho ananela ka mokgwa o fokolang bakeng sa pono le bokgoni ba

sebele ba ODeL le thuto e bulehileng; mme qetellong - le ka ho teba - boleng bo sekiseditsweng ba ho ruta le ho ithuta. Sena se tlameha ho lokiswa e le hore re tle re atlehe jwaloka setereke le kontinente

Distance Education Association of Southern Africa (DEASA) le *National Association of Distance Education and Open Learning in South Africa (NADEOSA)* ke mekgahlo ya setereke le ya Afrika Borwa e tshehetsang ntshetsopele ya boleng ba thuto e bulehileng ka hara sedika le Afrika Borwa, ka ho latellana. Ho na le mosebetsi o motle, o tiileng o etswang ka tiiso ya boleng sebakeng sa SADC. Ka mokgwa o tshwanang, matsatsing ana a mabedi a fetileng feela, basebetsimmoho le rona ba ACDE ba nile ba arolelana le rona tswelopele ya mekgwa ya boleng e tsamaiswang ke ditho tsa ACDE. Ho tsoteha haholo ho a thabisa ebile ho kgothatsa haholo ho bona tswelopele ho seo ho hlileng ho leng kgopiso ho tiisetso ya mangolo a dithuto tsa ODeL dikarolong tsa khonthinente ya rona - le lefatsheng. Ke bua mona, ha e le hantle, ka boleng. Basebetsimmoho, mekgatlo ena kaofela e tshehetsa ntshetsopele ya leano, ntshetsopele ya tataiso ya boleng le ho theha menyetla ya ho arolelana le ho sebedisana ka hara marangrang a ditho. Hona ke ntho eo re e ahang ka mokgwa o tsitsitseng haholo, mme ke ntho eo kaofela ha rona re batlang ho ba le yona.

Selemo se seng le se seng, *DEASA* le *NADEOSA* ba tshwara

dikhonferense tsa bona tsa selemo le selemo tseo ka tlwaelo di thehilweng sehloohong se kgethilweng ka hloko se lekaneng le thuto ya ngollano kapa thuto ya *e-learning*. Leha ho le jwalo, selemong sena re ile ra etsa qeto ya ho etsa dintho ka tsela e fapaneng ka mokgoa wa moya wa tshebedisano le mekgwa ya rona e kopanetsweng. Mme ke moo re leng teng-re bokane mona ho sekaseka mookotaba: Ho hlahloba thuto e bulehileng: Teore, leano le mekgwa ka ditsela tse fapaneng tsa tlhokomelo. Sena ke lekgetlo la pele ho ya ka tsebo ya ka, mme se fana ka monyetla o sa bapiswang wa basebetsi ba ODeL ho bokana le ho arolelana tsebo ya bona le kutlwisiso ya bona le diphihlelo tsa thuto e bulehileng, ka dipontsho, empa hape le ho etsa metswalle, le ho hlabolla botjha setswalle sa kgale.

Seo ke se fumanang se nkgahla ka seboka sena, basebetsimmoho le rona, ke hore re tla pepeseha ditshebetsong tse ngata tsa ho tshwara diboka tsa sedika - tseo kaofela di nang le maikutlo a kgethehileng a Afrika. Sena ke se seng sa pele, re entse hantle kaofela ha rona! Ditokomane di tla hlahiswa seka-mookotabeng e latelang, e bontshang ditaba tse ka sehloohong, tse pedi Afrika Borwa le dibakeng tse ka borwa ho Afrika, mabapi le ka moo thuto ya ngollano le *e-learning* di leng ka teng:

- Ho ithuta thuto e bulehileng bakeng sa thuto e phahameng le ntshetsopele ya matitjhere

- Ho ithuta thuto e bulehileng bakeng sa *TVET*, thuto ya batho ba baholo le kwetliso le thuto
- Ho ithuta thuto e bulehileng bakeng sa phihlelo le katleho e kenyelletsang
- Ho hlahloba di-OER, MOOC le tshebediso ya thekenoloji thutong
- Ho hlahloba mekgwa ya ho ruta le ho ithuta

Ke thabile haholo ka tsebo e tla arolelanwa le menyetla e tla ba teng matsatsing a seng makae a latelang. Ka taba eo, ho basebetsimmoho le bona ba sa tsebeng ka botlalo seo Univesithi ena e kgolohadi ya Afrika Borwa e nang le sona, ere ke o bolelle ka bokgutshwanyane hore Unisa ke yona e kgolo ka ho fetisisa, boleng bo tiisitsweng le bo amohelehang khonthinenteng mme ka sebele e le e nngwe e kgolo ka ho fetisisa lefatsheng. Re se re le univesithi e fanang ka thuto ya ngollano Afrika Borwa, mme ha o ntse o utlwa le ho bona Unisa e bua ka ho ba univesithi e bulehileng le ya *e-learning*, e bolela feela hore, jwalo ka ha e le univesithi e shebaneng le bokamoso ka hara thuto e phahameng , re ntse re ikamahanya le nako le ho netefatsa hore mehlala ya rona ya tsamaiso le ya ho ruta e sebedisa ka botlalo theko ya thekenoloji, e le hore baithuti ba rona ba kotule melemo ya ho ba baithuti ba kwetlisitsweng hantle mengwahakgolong ya bomashome a mabedi a motso o le mong. Unisa ke tshiya e ka sehloohong ya thuto e phahameng ya Afrika Borwa mme ke mofani wa naha ya amoheletsweng ka tsela e

tshwanang (ho kenyeletsa ka boleng) diunivesithing tsa rona tsa nako e tletseng tsa setjhaba. Re hlahisa barutehi ba fetang karolo ya boraro ya barutehi Afrika Borwa mme re kenya letsoho haholo bongateng ba mangolo a dinaha tsa rona tse khonthinenteng mme, ho ya ka tlaase ho moo, dinaheng tsa mose ho mawatile. Sena ke sona se etsang hore re ikgethe haholo. Re letshwao le tsebahalang la Afrika.

Ha ho tshwarwa ha seboka sena, Unisa e batla ho fana ka pontsho e tiileng mabapi le boikemisetso ba yona ba ho arolelana le dithaka le metswalle ya yona khontinenteng ena, ho latela mabaka a mararo: Pele, ha ho pelaelo hore thuto e phahameng lefatsheng lohle e arohane le ho etsa hore maikutlo a fapaneng a sebetse le boleng ba boleng ba thuto le seabo sa univesithi mmoho le sa thuto ka boyona. Ya bobeli, ho totobetse hore ditjhaba tse ntseng di tswela pele di ntse di tobane le ho tsosoloswa ha maikutlo a botjhaba ha batjha, haholo-holo, ba furalla seo ho nkwang hore ke boitsebiso le ditlwaelo tsa setso, tse ntseng di senyeha ka boikutlo ba "boithati", le ho netefatsa (ka maikutlo a bona) ho ba le melemo e sa lokelang ho bona kapa setjhaba sa bona le dinaha tsa bona. Ntlha ea boraro, ke nnete hore tlhahlobisong ya thuto e phahameng e ntseng e tswela pele ha nako e ntse e ya, ho lebiswa tlhokomelo ka hare ke ha bohlokwa. Ho hola ha botjhaba, ho nyehla ha maemo a setjhaba le moruo, maemo a dipolotiki a sa tsitsang, tsena di ho etsa hore ho be le ho hlakileng haholwanyane hore mekgwa ya kgale,

mekgwa ya setso le ditshebedisano ha di tiisehe kapa e nepahale le hore dinto tsohle ha di nahanwa, nako e tšile ya hore ho thehwe dikamano tse ntjha le dikamano le baahelani le metswalle, eo tsebo le dithuto tsa bona di amanang haholo le tsa rona.

Ke moelelong ona le leanong a 2030 la institjushene ya rona, eo e seng e ikamahantse le Molaotheo wa rona, Moralo wa Ntshetsopele Naha, Selekane sa SADC, Diphihlello Tse Sebetsehang Tsa Ntshetsopele (SDGs) le Ditokelo tsa thuto ya AU, tseo Unisa a di bonang hore nako e fihlile ho le memela kaofela hore le nahane ka ho sebedisana le Unisa ho ithuta ka ditlhoko tsa rona tsa thuto, le ho bona seo re lokelang ho fana ka sona ka tshehetso le thuso ya ntshetsopele. Unisa e ikemiseditse ka ho ba Univesithi ya Afrika, ho bopa bokamoso tshebeletsong ya botho, mme ke maemong ana moo re butseng mamati a rona, matsoho a rona le dipelo tsa rona ho wena. Re labalabela ho theha dikamano tse atlehileng le likamano tsa moshwelella tseo ho tsona ho nang le sepheo sa ho qetela ho ntlafatsa thuto e phahameng ya boleng bo botle, o hopola hore bokamoso ha bo matleng a rona. Ke ba batho bao re ba rutang le ba re ba otlang hona jwale.

Basebetsimmoho, bomme le bontate, setjhaba sa ODeL ke se ikgethang. Ke setjhaba se utlwisisang motheo wa bohlokwa wa thuto le bohlokwa baho etsa bonnete ba hore baithuti bohle ba Afrika ba

fumana monyetla wa thuto – haholo menyetla eo yohle e thibelwang ke maemo a motho. Ka hona, ke tlamo hore re sebedise tsohle tseo re nang le tsona hore re tswellisetse pele maikemisetso a rona. Seboka sena ke sa bohlokwa haholo le hore ke mohato a bohlokwa leetong la rona la ntshetsopele.

Ho setseng ho ya ka nna ke hore ke le amohele kaofela, hape ke le lakaletse tse ntle bakeng sa kopano ena le ho bula seboka sena.

Ke a le leboha